

Умови успішного виховання дітей у родині

Сім'я є однією з найдавніших і стійких соціальних спільнот. Виникнувши на зорі людства, вона пройшла через багатовікову історію і збережеться в майбутньому. Історія розвитку сім'ї нерозривно зв'язана з історією розвитку суспільства, народу, країни. Її сьогодення і майбутнє нерозривно пов'язане з сьогоденням і майбутнім людства.

Все, що є в нашому характері, все, що ми беремо з собою в своє доросле і самостійне життя, – закладено в нас перш за все в сім'ї, в години сімейного спілкування, сімейного дозвілля. Звичайно, світ людини формують і школа, і вулиця, і театр, і книга... Але саме сім'я є тим первинним середовищем, де проходить становлення особистості, де ми дістаємо перші відомості про багатообразність і складність оточуючого нас світу, про добро і зло, де формуються наші звички і вміння, наші погляди і життєві плани, потреби і здібності. В сім'ї розвивається вся гама наших емоцій і почуттів, через сім'ю ми засвоюємо соціальний досвід, переймаємо традиції. Саме в сім'ї йде непростий процес виховання громадянських переконань, вимогливості до себе і до інших, милосердя і співчуття до людини.

Ми думаємо, що добрі сімейні взаємини зовсім не виключають розбіжностей думок, сутічок. Але в гарній, дружній сім'ї вони розв'язуються без роздратувань, без приниження людської гідності дорослих і дітей, за будь-яких обставин тут не буде крику, взаємних образ, люди поважатимуть думку одне одного, цінуватимуть авторитет батька і матері, дідуся і бабусі.

Тон сімейного життя – це наслідок дії багатьох факторів: морального рівня батьків, характеру взаємин між членами

сім'ї, культури домашнього побуту, організованості сімейного колективу, його традицій тощо.

Любов до дітей – величезна перетворююча сила. Але вона може бути і головною причиною невдалого виховання дітей, коли до них не ставляться розумні вимоги. Таку любов у народі називають “сліпою”. На жаль, у сучасних сім'ях це повторюване явище. Деякі батьки вбачають любов до дітей у тому, щоб віддати їм найкращий шматок, створювати для них за будь-яку ціну найліпші умови.

У свій час Януш Корчак, говорячи про таке ставлення батьків до дітей, з обуренням писав: “Отже, все дозволити? Нізащо: з нудьгуючого раба ми зробимо знудженого тирана. А забороняючи, ми як-не-як гартуємо волю, хоча б у напрямі самоприборкання і самообмеження. І це хоч чогось та варте, хоча б як однобічна підготовка до життя. Дозволяючи ж дітям “усе”, догоджаючи їхнім забаганкам, остерігаємось, щоб не придушувати справжніх бажань. Там ми ослаблювали волю, тут її отруюємо”.

Зустрічаються і такі сучасні сім'ї, у яких діти відчують дефіцит батьківської любові. Це зовсім не означає, що в цих сім'ях діти занедбані, що їм не купують іграшки, смачну їжу. Навпаки, вони можуть мати все, що потрібно для нормального фізичного і розумового розвитку, але не відчувати уваги, тепла, довіри батьків.

Неодмінною ознакою педагогічної культури батьків є їхнє вміння володіти словом – “найтоншим інструментом людського виховання”. Але чи завжди вміють дорослі розмовляти з дітьми? Скажемо відверто, небагато дорослих уміють розмовляти з дітьми. Одні батьки єдино можливим вважають повчальний тон; інші – будь-яку провину різко засуджують; деякі – засвоюють поблажливо-іронічну манеру. Як саме розмовляти? Ні в якому разі не починати з грубих, різких слів, з “остаточних” висновків: “Я все знаю! Це ти винний!” Діти в таких випадках або затято мовчать, або вперто заперечують. Злість, роздратування, вплив поганого настрою найбільше позначаються на тоні розмов. Здавна

відомий вислів “Крик – ознака безсилля”. Якщо у вашій родині спілкування, на превеликий жаль, відбувається на підвищених тонах, крик став для дитини звичним, то незабаром настане той страшний час, коли у відповідь на свій крик ви почуєте з дитячих вуст грубі, жорстокі слова. Криком, бійкою, придушенням активності дитини ніколи не виховати справжню людину, а роз’ясненням, переконанням, гумором, особистим прикладом можна не тільки виховувати, а й перевиховувати педагогічне занедбаних дітей. Звичайно, у кожній сім’ї будуть свої прийоми виховання : де тверде слово, де послідовні докази, а де й жарт.

Не менш важливими у розмові є інтонація, жести, міміка. Справжній вихователь, писав А.С. Макаренко, коротку фразу “Іди сюди” повинен вимовляти з 15-20 відтінками. І в сім’ї дозвіл та заборона мають бути не лише вмотивованими, а й виявлятися в різних формах та інтонаціях. Наприклад, заборона може звучати як вимога, наказ, розпорядження, попередження, догана, вказівка, рекомендація, осуд, повчання, наполягання, докір, пропозиція і т.п.

Наслідуючи батьків, дитина поступово засвоює стиль сімейних розмов, навчається користуватися словом у різних ситуаціях.

Отже, батьки повинні навчитися вдумливо і тактовно користуватися словом, щоб зміст і форма висловлювань по-справжньому впливали на дитяче світорозуміння, щоб за словом ішло діло.

Молодші школярі в усьому прагнуть до наслідування. Для них не може бути нічого кращого, як мати перед очима прекрасний взірець. Мабуть, немає батьків, які б не розуміли цього. Але в щоденному житті доводиться частенько бачити, як малюк не в силах розібратися, чому мати забороняє те, що робить сама, чому батько говорить одне, а робить інше.

Важливою умовою успішного виховання дітей є авторитет батьків. Під авторитетом батьків слід розуміти вплив батька і матері на дітей, заснований на повазі і любові до батьків, до їх життєвого досвіду.

Яким повинен бути справжній батьківський авторитет, на якій основі він повинен будуватися? На це питання відповів А.С. Макаренко, життя підтвердило справедливість його висновків: “Головною основою батьківського авторитету тільки і може бути життя і праця батьків, їх поведінка”.

Таким чином, основний зміст авторитету старших в сім’ї полягає в тому, що батьки своїми думками, працею дають дітям гідний приклад поведінки, поряд з дитиною знаходиться людина, якою вона “дорожить, гордиться як зразком моральності”.

Діти уважно придивляються до поведінки батьків. Перші уявлення про справедливість, честь, обов’язок дитина дістає не стільки зі слів батьків, скільки з спостережень за їхніми вчинками. Тому поведінка батьків, їх свідомість і відповідальність, життєве кредо і є головним фактором успішного виховання дітей. В сім’ї в процесі спілкування дітям передається світогляд батьків. Батьки щоденним особистим прикладом прививають дітям свої стереотипи свідомості і поведінки, до чого і зводиться суть всякого виховання. В “домашній школі” проходить підготовка до найважчої і складної професії на землі – матері і батька.